

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ БАТЬКІВЩИНИ

Державний Прапор України

Юрій Савчук
канд. іст. наук,
ст. наук. співр.
відділу спеціальних
історичних дисциплін
Інституту історії
України НАН України

Державний Прапор — невід'ємний атрибут кожної країни, що символізує її суверенітет й уособлює самобутність та спадкоємність державотворчих традицій.

Стародавні літописи доби Київської Русі свідчать, що в той час прапори мали здебільшого трикутну клиноподібну форму, із зображеннями князівських знаків та святих, а переважачим кольором був червоний — найбільш зручний для сигналізації під час бою. У хроніці краківського каноніка Яна Длугоша про Грюнвальдську битву 1410 р. описано корогви військових загонів, що прибули з Галицької, Подільської та інших українських земель у складі Польщі. Так, Львівське ополчення виступило під синьою корогвою із золотим левом, який спинається на скелю; Перемишльське — також під синьою, але із золотим двоголовим орлом; Галицьке — під білою корогвою з чорною галкою у короні.

Джерелом наших уявлень про козацькі прапори періоду Національно-визвольної війни XVII ст. є корогви Чернігівського і Ніжинського полків (зберігаються у Військовому музеї у м. Стокгольмі). Козацькі

корогви поєднували в собі різні кольори та відтінки й були позбавленні символічної системності, мали трапецієподібну або прямокутну, інколи з клинцями або косицями, форму. Найчастіше прикрашали їх зображення святих, хрести різноманітної форми, зорі та півмісяць. Яскравим вираженням процесу персоніфікації лідерів визвольних змагань став особистий прапор гетьмана Богдана Хмельницького: білого кольору з рудувато-червоною лиштвою та із зображенням хреста над півмісяцем у центрі кола.

Цікавим свідченням розвитку прапорництва в Гетьманщині є унікальний правовий документ, де останній український гетьман Кирило Розумовський зобов'язував своїм "ордером" від 8 березня 1755 р. зображувати на сотенних прапорах козацьких полків, виготовлених коштом Малоросійського Скарбу, з одного боку "герб Нації", з іншого — символ "той сотне, чем оная сотня печатається". Зокрема, в Національному музеї історії України зберігається козацька корогва Лубенського полку: прямокутне полотнище синього кольору прикрашає "герб Нації" — козак із мушкетом.

Запорізькі клейноди, що зберігаються в Ермітажі (РФ, м. Санкт-Петербург), дають уявлення про традиції прапорництва Війська Запорізького Низового, що розвивалися осібним шляхом.

Року 1848-го Головна Руська рада проголосила загальноукраїнським національним гербом старовинний герб князів Романовичів, Львівської землі та Руського воеводства — зображення золотого лева, який спинається на скелю, на блакитному тлі. Саме такі зображення мали на своїх прапорах загони Національної гвардії у Галичині. У другій половині XIX ст. поступово, згідно з вимогами геральдики, усталюється поєднання жовтої та синьої смуг на прямокутному полотнищі національного прапору.

А вже 1914 року на відзначенні 100-річчя з дня народження Кобзаря поєднання цих кольорів на прапорах засвідчувало національний характер маніфестацій не тільки в Україні, а й у далеких Петербурзі та Оренбурзі.

Прапор Українських Січових Стрільців, виготовлений 1916 року за ескізом І. Іванця "заходом і коштом комітету пань, що постав був для цієї цілі у

Козацька корогва із зображенням "герба Нації", яка належала Сенчанській сотні Лубенського полку, XVIII ст. (зберігається в Національному музеї історії України)

Львові" і освячений митрополитом А. Шептицьким у Розвадові, символізував ідею єдності Наддніпрянської та Західної України: на лицьовому (червоному) боці прапора — архангел Михаїл з опущеним до долу мечем та щитом із зображенням лева; на зворотному (блакитному) — зелений лавровий вінець та напис у центрі "У.С.С.1914".

Утвердження синьо-жовтого прапора як державного відбулося з проголошенням Української Народної Республіки. 14 січня 1918 р. Центральна Рада ухвалила "Тимчасовий закон про флоту УНР", у якому зазначалося: "2. Прапором Укр. Військової флоту є полотнище о двох — блакитному і жовтому — кольорах. В кряжі блакитного кольору історичний золотий тризубець з білим внутрішнім полем у ньому. 3. Прапором Укр. торговельної флоту є полотнище о двох — блакитному і жовтому — кольорах".

Переконливе утвердження синьо-жовтих барв як національно-державних всього українського народу згодом засвідчили нормативні та конституційні акти Директорії (Наказ гетьмана П.Скоропадського від 18 липня 1918 р.), Західноукраїнської Народної Республіки (Тимчасовий основний закон, ухвалений Українською Національною Радою 13 листопада 1918 р. у Львові), Карпатської Української Республіки (Конституційний закон, прийнятий Сеймом 15 березня 1939 р.).

Дискусія в українських емігрантських організаціях щодо встановлення порядку кольорів прапора завершилася ухвалою Української Національної Ради від 27 червня 1949 р., яка також визначила, аж до ухвалення відповідного закону

легітимним законодавчим органом Самостійної Соборної Української Держави, синьо-жовтий порядок кольорів.

Державним прапором УРСР згідно зі Ст. 35 Конституції 1919 р. слугувало полотнище червоного кольору із золотими літерами абрєвіатури назви республіки (згодом доповнене золотим серпом і молотом). Згодом соціалістична символіка зазнала вагомих змін. Указом Президії Верховної ради УРСР від 21 листопада 1949 р. було затверджено новий прапор: полотнище поєднувало дві горизонтальні смуги червоного (2/3 частини) та лазурового (1/3 частини) кольорів; у горішній частині зображувалися золоті серп і молот, а над ними — червона п'ятикутна зірка.

У новітні часи національний синьо-жовтий прапор вперше офіційно замайорів на ратуші м. Стрия 14 березня 1990 р. (Головою облради на той час був В'ячеслав Чорновіл), а 10 вересня 1991 р. національний прапор вже гордо майорів на щоглі Верховної Ради України.

18 вересня 1991 р. Голова Верховної Ради України Л. Кравчук підписав постанову Президії про дозвіл "у протокольних заходах використовувати синьо-жовтий прапор".

Згодом *Постановою Верховної Ради України від 28 січня 1992 р. йому було надано статус Державного. Остаточо цей статус закріпила за синьо-жовтим прапором й відновила історичну справедливість Ст. 20 Конституції України, ухвалена Верховною Радою України 28 червня 1996 р.: "Державний Прапор України — стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів".*